

Het geslacht Kleinveld

1

Nelis Kleinveld is met zijn hoeve Lommedijk de grootste boer van het dorp Vastricht. Lommedijk is een statige hoeve met een imposant hek, meer een soort poort, met twee pilaren aan het begin van de oprijlaan. Op de linker pilaar staat LOMME en op de rechter pilaar DIJK. Uit de tekst op een steen in de gevel van de hoeve blijkt dat de eerste steen is gelegd op 17 september 1736 door de elfjarige Klaartje Kleinveld. Het is nog steeds een Kleinveld die er de scepter zwaait. Een oud en welgesteld boerengeslacht.

Nelis Kleinveld is getrouwd met de rijke boerendochter Toos van Driel. Het huwelijk is gezegend met slechts één zoon. Niet normaal in het dorp, waar knechten en boeren meestal grote gezinnen hebben. Maar dat het gezinnetje van Nelis en Toos Kleinveld maar één nakomeling telt heeft een reden. De bevalling van Egbert was destijds een dubbeltje op z'n kant, maar gelukkig bleven moeder en zoontje leven. Wel gaf de dokter een waarschuwing die erop neerkwam dat eenzelfde zware bevalling minder goed zou kunnen aflopen. Het bleef dus bij één jongen. De consequentie was wel dat het huwelijk tussen Nelis en Toos er niet inniger door werd, maar Nelis kende zijn verantwoordelijkheid en spaarde zijn vrouw vanaf dat moment.

Egbert heeft geen nare gevolgen aan de bevalling overgehouden, integendeel, met zijn eenentwintig jaren is hij een boom van een kerel en sterk als een paard. Dat laatste laat hij duidelijk zien tijdens de dorpskermis. Het ‘katknuppelen’ is een favoriete bezigheid tijdens de kermis. Een ton hangt tussen twee palen en in de ton zit een kat. De potige kermisgangers smijten om beurten een zware knuppel tegen de ton. Als de kat eruit springt heeft de laatste werper gewonnen. Om de, soms zwaargewonde, kat bekommert niemand zich.

De meeste jongens hebben een kermismeid weten te strikken, maar Egbert heeft geen moeite gedaan. Dat hoeft hij ook niet te doen want met zijn forse gestalte en witte vlaskop, die meestentijds onder zijn pet verborgen zit, werkt hij als een soort magneet op de meiden. Een kermisvrijer als Egbert is voor boerendochters dubbele pret. Met een zoon van Nelis Kleinveld kunnen zelfs de dochters van de rijkste boeren thuiskomen. Maar Egbert laat zich niet paaien. Wel valt het op dat hij vaak host met Greetje Jansen, de dochter van de bakker. Op school werd Greetje vaak gepest en werd ze aan haar blonde haar getrokken. Egbert nam het toen voor haar op en werd daarvoor beloond met een lief lachje. Nu klitten de jongens om haar heen, want Greetje is uitgegroeid tot een heel mooi meisje. Maar zij lacht ze uit en laat zich door Egbert maar al te graag meevoeren in een wilde hospartij.

Wie het niet zo goed bevalt dat Egbert zoveel aandacht aan Greet van de bakker besteedt is Jaan Verduin. Jaan is een dochter van de grote boer Kobus en boerin Rina Verduin van hoeve De Lepelaar.

‘Wat kijk jij zuur,’ zegt moeder Rina als haar dochter verre van vrolijk thuiskomt. ‘Heb je niet fijn kermis gevierd?’

‘Jawel, tot Egbert Kleinveld telkens weer ging hossen met

Greet van de bakker en hij haalde ook een drankje voor haar. Naar mij taalde hij niet en dat vind ik niet leuk.’

‘Maak je niet zo druk, Jaan! Je moet maar zo denken “geen hand maar een land vol leuke jongens”’. In tegenstelling tot haar man hecht Rina niet zo aan status.

Grote boeren gaan geregeld bij elkaar op visite. Als Nelis en Toos bij de familie Verduin op bezoek gaan blijkt dat ook boer Kobus Verduin aan status hangt. Na het gebruikelijke en toepasselijke gesprek over koetjes en kalfjes begint Kobus over de laatste kermis. Zelf won hij met zijn vrouw Rina de eerste prijs bij het ringrijden en Nelis legde, samen met zijn Toos, beslag op de tweede prijs.

Als de koffie op is en de kruik jenever op tafel komt praten ze door over de kermis, maar alleen over de gebeurtenissen van overdag. De avond is voor de jongelui. De jonge kerels beijveren zich in het veroveren van de mooiste meiden, maar helaas zijn de mooiste niet altijd de meest draagkrachtigen.

‘Mijn dochter Jaan heeft niet zulke leuke herinneringen aan die kermisavond, Nelis.’

‘Hoe dat zo, Kobus?’

‘Zij stoorde zich aan het “uitheilige” gedrag van jouw Egbert.’

‘In welk opzicht?’ Nelis spitst zijn oren, want zijn Egbert is nou niet bepaald het type om zich ‘uitheilig’ te gedragen.

‘We hebben het er al eens over gehad, dat onze Jaan en jouw Egbert een goed koppel zouden kunnen vormen. Jaan ziet dat wel zitten, maar Egbert kennelijk niet, want hij taalde de hele avond niet naar haar. Wel maakte hij veel werk van die dochter van bakker Jansen. Je zult het wel met mij eens zijn dat die Greet een mooie meid is, maar dat jij toestaat dat

Egbert haar als kermismeid koos, begrijp ik niet. Jij weet net zo goed als ik dat je, zoals mijn ouwe heer altijd zei, “van een mooi bord niet kunt eten”.’

‘Van Egbert heb ik begrepen dat hij geen kermismeid gekozen heeft, maar van zijn “uitheilige” gedrag met die bakkersdochter is mij absoluut niets bekend. Als hij het mij gezegd had, zou ik hem zeker de les gelezen hebben. Dat zal ik trouwens alsnog doen.’

‘Een uitspatting voor een keertje moet je hem niet te zwaar aanrekenen, Nelis. Ik ken Egbert als een fatsoenlijke vent en ik zou hem graag als mijn schoonzoon hebben, wat jou Rina?’

‘Helemaal mee eens, Kobus. Voor gebeurtenissen tijdens een kermisavond moet je, als het jongelui betreft, maar een oogje dichtknijpen. De waard van Het volle vat is niet zuinig met biertjes tappen en dan happen de klanten gretig toe. Dat zullen jullie je ook wel herinneren.’ Rina kijkt de beide, dikke sigaren rokende mannen met een guitige blik aan.

‘Ja, wij spogen er ook niet in, hè Nelis?’

‘Klopt, Kobus, maar echt dronken werden we nooit en Egbert heb ik ook nog nooit dronken gezien. Toch zal ik hem vragen waarom hij je dochter links liet liggen en hem opdragen een van de volgende zondagen een bezoek te brengen aan De Lepelaar om het met Jaan eens te worden. Wat vind je daarvan?’

‘We zullen er niet dronken van worden, maar we moeten, om onze toekomstige familieband in te zegenen, wel een extra borreltje nemen.’ En tot zijn vrouw: ‘Rina, schenk jij voor Toos en jezelf maar een lekker zoetslokkie in.’

Het wordt een gezellig vervolg van de avond, want er zijn redenen genoeg om wat te vieren. Kobus zit niet om een paar centen verlegen, maar een bruidsschat van Jaan Verduin is altijd

welkom. Met één zoon en geen dochters kan Nelis de centen voor een bruidsschat in zijn kabinet laten.

Thuis klampt Nelis toch zijn zoon aan. ‘Zoals je weet zijn wij bij de familie Verduin op visite geweest en daar hoorde ik een raar verhaal over jou. Ze tillen er niet zo zwaar aan en ik wil er ook geen halszaak van maken, maar het voegt natuurlijk niet dat jij de hele kermisavond host met de dochter van bakker Jansen en Jaan Verduin geen blik waardig gunt. Je hoeft me geen verklaring te geven, want ik ben ook jong geweest, maar ik heb Kobus Verduin wel beloofd dat jij op een van de volgende zondagen je opwachting zal gaan maken bij de familie Verduin en met name bij dochter Jaan. Denk er maar eens over na en dan hoor ik in de loop van deze week wel wanneer je gaat.’

Vader Kobus twijfelt er niet aan of zijn zoon en opvolger op Lommedijk zal gehoorzamen.

‘Dat is goed, vader.’

Egbert had wel verwacht dat deze of gene met kritiek op zijn gescharrel met Greetje voor de dag zou komen en nu komt het kennelijk van Jaan zelf. Achteraf heeft hij er spijt van zich zó te hebben laten gaan, maar die Greetje is ook zo’n verdraaid mooie meid. Je moet wel van steen zijn om weerstand te bieden aan haar verleidelijke blik. Tijdens het hossen drukte ze zich tegen hem aan en bij de stoelendans probeerde ze steeds op zijn knie te belanden. Een prachtmeid, maar ‘geen spekkie voor zijn bekkie’. Dat laatste is hij met zijn vader eens en hij zal dus de volgende zondagavond naar De Lepelaar gaan en Jaantje niet alleen zijn verontschuldigen aanbieden, maar haar ook vragen zijn meidje te worden.

Het is woensdag als vader Kobus zijn zoon vraagt of hij al nagedacht heeft over de kwestie die zij de afgelopen zondag besproken hebben. ‘Je hebt, neem ik aan, geen weken nodig om te doen wat ik je vraag. Jaan Verduin is misschien ietsje minder mooi dan die bakkersdochter, maar ze is een dochter uit een welvarende boerenfamilie.’

‘Vergeet mijn escapades tijdens de kermisavond maar, pa. Zondagavond ga ik naar De Lepelaar en zal Jaan vragen mijn meidje te worden.’

‘Je bent een kerel naar mijn hart, Egbert. Aan Jaan zal je een goede vrouw hebben en wij een goede schoondochter. Een dochter hebben we helaas nooit gehad en dus zal Jaan die open plaats enigszins vullen. Je moeder en ik kijken uit naar haar bezoek, dat een van de komende zondagen wel zal plaatsvinden.’

Egbert is toch wel een beetje gespannen als hij die zondagavond bij de familie Verduin op bezoek gaat. Het boze gezicht van Jaan tijdens de kermisavond staat hem nog helder voor de geest en nu weet hij wel zeker waarom. Op zichzelf is dat eigenlijk best positief, want een meidje dat jaloers is als een jongen met een ander meidje danst, moet wel wat om die jongen geven. Op school was Jaantje Verduin altijd een wat bescheiden meidje en dat is ze kennelijk gebleven. Zich aan een jongen opdringen met verleidingskunstjes, zoals Greetje, zal zij nooit doen.

De ontvangst op De Lepelaar is alleszins hartelijk. ‘Ik ben blij dat je de weg naar De Lepelaar gevonden hebt, Egbert,’ zegt vader Verduin. ‘Neem er je gemak van. Mijn vrouw en Jaan zagen je komen en zijn al bezig met de koffie. Laat ik je alvast een fijne sigaar aanbieden,’ zegt Kobus Egbert een kistje met dure sigaren presenterend.

Als Egbert een sigaar uitgekozen heeft komen de vrouwen met de koffie binnen. Voor de gelegenheid heeft Jaan taartjes bij de bakker gehaald. Toen Greet vroeg of er iemand jarig was, schudde zij haar hoofd en zei langs haar neus weg dat Egbert Kleinveld de volgende avond op bezoek zou komen. Ze voelde dat als een overwinning, maar liet niks blijken. De teleurgestelde blik van Greet ontging haar echter niet. Thuis repte ze er niet over en ze zou liever haar tong inslikken dan er met Egbert over te praten. Nee, met Egbert wil ze alleen maar over de toekomst praten, want sedert haar vader de komst van Egbert heeft aangekondigd kan zij aan niks anders meer denken.

Als de mannen praten houden de vrouwen zich stil, tenzij zij in het gesprek betrokken worden. Jaantje krijgt haar kans bij het afscheid. Ze loopt met Egbert mee naar het achterhuis en dan durft zij Egbert toch te vragen waarom hij almaar met Greet Jansen danste en geen enkele keer met haar.

‘Ik heb niet alleen met Greet gedanst, Jaan, maar ook wel enkele keren met andere meiden. Met jou durfde ik het nauwelijks want je zat me de hele tijd met zo’n boos gezicht aan te kijken, dat ik je maar oversloeg.’

‘En ik keek boos omdat jij me oversloeg, dus staan we quitte, maar je bent nu hier en ik laat je niet meer los.’ Het laatste heeft ze met een bevrijdende lach gezegd. Ja, ze kan weer lachen, want de jongen op wie zij haar zinnen heeft gezet, staat nu bij haar.

‘Betekent dat dat ik je vanaf nu mijn meidje mag noemen, Jaan?’

‘Dat mag je en je mag me ook kussen.’ Ze krijgt een kleur als ze het zegt maar Egbert heeft het niet in de gaten, sluit haar in zijn sterke armen en dan kussen ze elkaar. Nog even

knuffelen ze en dan belooft Egbert haar dat zij volgende week zondag te gast zal zijn op Lommedijk. ‘Als je het goedvindt kun je na de mis bij ons in de kapwagen mee naar huis.’

‘Wie zitten er dan in de kapwagen?’

‘Alleen mijn moeder; vader en ik zitten op de bok. Ik zal mijn ouders informeren dat je zondag met ons meerijdt.’

‘In de kerk zit ik altijd al naast je moeder, dus kan ik met haar meelopen naar de kapwagen.’

‘Dat is dan afgesproken, Jaan; tot zondag na de mis.’ Na nog een laatste knuffel en een armzwaai is Egbert verdwenen. Het jonge knechtje van Verduin heeft paard en tilbury al klaargezet. Egbert geeft hem een paar centen en een aai over zijn bol, want – wetend hoe het hoort – heeft het knulletje zijn pet afgezet.

Vader Nelis Kleinveld heeft op die vroege maandagmorgen een vraag die op zijn tong brandt. ‘Hoe ben je gisteravond gevaren, Egbert? Ben je het met Jaan Verduin eens geworden?’

‘De laatste vraag kan ik bevestigend beantwoorden, pa. We zijn het eens geworden en ik heb er geen spijt van, want Jaantje is een heel lief meidje. Ze vroeg wel waarom ik op die kermisavond haar bij het hossen oversloeg en ik heb haar duidelijk kunnen maken dat het geen opzet van mij was. Haar boze gezicht hield me tegen. Zij reageerde heel blij op mijn uitleg. Ja, het zit wel goed tussen Jaan en mij.’

‘Ik ben blij dat te horen, jongen. Wanneer komt ze hier?’

‘Aanstaande zondag rijdt ze na de mis met ons mee naar Lommedijk.’

Van kennismaking is in het kleine dorp aan de Lomme eigenlijk geen sprake, maar het bezoek van Jaan Verduin wordt toch een kennismakingsbezoek genoemd.

Het gaat allemaal zoals afgesproken is en dus pikt Egbert zijn

meisje na de mis op die zondagmorgen op en gaan ze met hun vieren op weg naar de hoeve, waar Jaan later de boerin zal zijn.

Het wordt een gezellige ochtend.

‘Ik heb extra lekker gekookt, Jaan, dus ik reken erop dat je blijft eten.’ De boerin zegt wat Egbert denkt en Jaan stemt graag toe. Haar moeder kan ook goed koken, maar toch wint Toos het van haar. Jaan zegt dat ze het allemaal erg lekker vindt en dan liegt ze niet, maar dat het lekkerder is dan thuis houdt ze maar voor zich.

Een boer wijkt zelden van zijn gewoonten af en zo’n gewoonte is het middagdutje na het eten. Boerinnen zijn ’s morgens ook vroeg uit de veren, maar voor hen is een middagdutje er niet bij. Terwijl de vrouwen de tafel afruimen en afwassen duiken de mannen de bedstee in. Voor Egbert is dat dutje wel wat korter, want vóór melkenstijd moet hij Jaan nog naar huis brengen.

De zondagen waarop Egbert naar De Lepelaar gaat wil hij wel blijven eten, maar wel meteen erna naar huis voor zijn middagdutje.

Zoals dat geldt voor alle boerenzoons, geldt het ook voor Egbert. Samen met zijn vrienden een borreltje op zaterdagavond drinken in Het volle vat is er niet meer bij. Meneer pastoor is tegen dronkenmangedoe en een lange verkeringstijd, omdat daar alleen maar ongelukken van kunnen komen en dus wordt er tussen Egbert en Jaan alras gesproken over trouwen.

Als vader Nelis dat hoort kan hij het alleen maar toejuichen, maar een getrouwd stel moet wel ergens wonen. Zoals dat bij veel rijke boeren gebeurt laat Nelis op het erf van zijn hoeve een huis bouwen.

‘Wij moeten één ding goed afspreken, Egbert. Zodra het

huis gereed en ingericht is kunnen jullie trouwen en verder blijft alles bij het oude. Tot ik de tijd gekomen acht mijn taak als boer van Lommedijk aan jou over te dragen. Wij ruilen dan. Jij en Jaan in de hoeve en moeder en ik in het nieuwgebouwde huis. Ik ben nog bij lange na niet versleten, dus die overdracht kan nog wel een flink aantal jaren duren. Hoe denk jij daarover?’

‘Ik had het niet beter kunnen regelen, pa, maar jij bepaalt wanneer je wilt ruilen. Ik beloof je nu al dat ik je vertrouwen niet zal beschamen.’

Ook Jaan is erg gelukkig met het voorstel van haar toekomstige schoonvader en ze zegt de dag te zullen prijzen waarop het nieuwe huis gereed is en zij kunnen trouwen.

Als Nelis Kleinveld iets in zijn hoofd heeft wijkt hij daar niet meer van af, dus geeft hij aan een plaatselijke aannemer de opdracht op het erf van Lommedijk een degelijke woning te bouwen. Het huis moet vooral degelijk zijn, vindt Nelis. Tierelantijnen zijn overbodig, dus weet de aannemer waar hij aan toe is. Omdat hij en zijn vrouw Toos erin trekken na de overdracht aan Egbert moet de inrichting een combinatie zijn van beider wensen en inzichten. De vrouwen hebben daarin de belangrijkste stem. Maar Jaan heeft op het moment meer belangstelling voor de voortgang van de bouw dan de inrichting. Dat komt later wel als ze op het punt staan te gaan trouwen, want Jaan wil niks liever dan dat.

De zondagen waarop Jaan te gast is op Lommedijk worden benut om de vordering van de bouw te bekijken en alvast na te denken over het interieur. Jaan vindt dat er behalve de huiskamer drie slaapkamers moeten komen met in twee ervan een ingebouwde bedstee. Ook een keuken met eigentijdse ap-

paratuur, zoals een pomp, een wasbak en een fornuis, dat tevens kan dienen voor de verwarming van het vertrek. Zij overlegt alles met haar aanstaande schoonmoeder en beide vrouwen zijn het verrassend snel eens. Nelis en Egbert bemoeien zich zijdelings met het interieur en de inrichting.

Na een klein jaar is alles gereed en wordt het tijd gesprekken aan te gaan met pastoor Verdegaal. De pastoor is zelf een boerenzoon en hij voelt zich in Vastricht, waar meer dan de helft van de inwoners een boerenbedrijf heeft, als een vis in het water. Als Egbert en Jaan de gebruikelijke gesprekken voorafgaand aan het huwelijk met hem voeren gaat het niet alleen over godsdienstige aangelegenheden, maar ook over de toekomstige status van de trouwlustigen. De rijke boeren Kleinveld en Verduin hebben niet alleen zitting in de vele, ook kerkelijke, organisaties, maar het zijn ook belangrijke geldschieters. Voor het onderhoud van de kerk, de diensten en de armenzorg is veel geld nodig. Voor het onderhoud van zichzelf en zijn meid kan hij in het najaar rekenen op spek en worst, in de zomer op boter en kaas en in het vroege voorjaar op de nodige kannen biest, waar de meid romige pap van maakt. ‘Zoals jij biest kan wellen zijn er niet veel, Betsie,’ prijst de pastoor haar en Betsie is gelukkig met de lof van de herder van hun parochie.

Tijdens de gesprekken van Egbert en Jaan met de pastoor wordt ook de trouwdatum vastgesteld en tijdens de zondagsdienst wordt die door de pastoor afgeroepen.

En eindelijk is het dan zover, dat de vrolijke klanken van de kerkklokken de gelovigen naar de kerk roepen voor het bijwonen van het huwelijk tussen Egbert Kleinveld en Jaan Verduin.

Het is een trouwerij tussen leden van de voornaamste boeren van het dorp, dus is de kerk tot de laatste plaats bezet.

Het 'jawoord' van bruid en bruidegom klinkt luid en duidelijk hoorbaar tot achter in de kerk, waar minderbedeelden een plaats hebben gevonden. Het zijn voornamelijk oude vrouwtjes, want daggelders en knechten blijven gewoon aan het werk.

Volgens goed gebruik wordt een trouwerij afgerond met een receptie en een bruiloft. De enige zaal in het dorp die een groot gezelschap kan bevatten is de grote ruimte achter de uitspanning van Het volle vat. Grote druktemakers zijn de Kleinvelds niet en dus gaat het er rustig, zelfs wat statig, aan toe. Er zijn grote en kleine geschenken, maar voor de beide ouders is het grootste geschenk dat hun kinderen een partij trouwen die past bij hun status.

De eerste dagen in hun nieuwe huis voelen Egbert en Jaan zich als katten in een vreemd pakhuis, maar alles went, zeker als alles gloednieuw is. 'Blijf maar een beetje uitslapen,' zegt vader Nelis tegen zijn zoon en dat is niet tegen dovemansoren gezegd. Zij genieten samen van een extra uurtje slaap, want daar kwam het de eerste uren niet van.